

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Mimi Karlsen
UKA26/15b
24. september 2026

Demokrati forpligter

Ærede Formand for Inatsisartut, Formand for Naalakkersuisut, medlemmer af Inatsisartut og Naalakkersuisut og landsmænd.

Tak for Formanden for Naalakkersuisuts åbningstale. Servicering af borgerne, værn af demokrati og at man skal tænke, på den næste generation ved beslutninger er sat i centrum. Det støtter Inuit Ataqatigiit.

Inuit Ataqatigiit mener at enhver person skal føle sig værdsat. Enhver person har sit værd, der er brug for alle personer, alle personer er vigtige. Vi har alle et værd, uanset om vi tænker forskelligt.

Vi kan være uenige her i salen. Det skal vi også være. Debatten kan være livlig, men forskellighederne er selve ånden i demokratiet.

At samtaler trods uenighed er vejen frem, er et af Inuit Ataqatigiits værdier. Vi finder det betydningsfuld at uenighed ikke skal indeholde skældsord, nedgørelse og provokationer. Samtaler fører til udvikling og ikke splittelse. Det vil skabe et splittet folk. Inuit Ataqatigiit ønsker at skabe et samlet og stærk folk. Vi accepterer ikke forsøg på splittelse.

At være en del af koalitionen forpligter. Vi skal arbejde frem med fælles målsætninger, og undervejs skal vi fremsætte kritik og fremsætte forslag når det bliver nødvendigt. Vi tager vores medansvar ved deltagelse i koalitionen alvorligt. Vi er klar over at vi også kommer til at træffe beslutninger som kommer til at gøre ondt, ligesom familier også kommer ud for at skulle gøre det, ved beslutninger der former livet. Nøjagtig ligesom da Formanden for Naalakkersuisut sagde at frihed og ansvar gik hånd i hånd. Vi er enige i dette.

Samfundets tryghed er ikke blot et rod. Tryghed starter i hjemmet. Et barn skal kunne falde i søvn om aftenen uden at være bange. Ældre skal være sikre på, at de modtager omsorg. En familie skal midt i måneden ikke være nervøs for at maden slipper op. Borgerne skal være sikre på, at de bliver hørt, når de henvender sig til det offentlige.

Inuit Ataqatigiit ser frihed som en uadskillelig del af fællesskabet. Stærke folk styrker samfundet. Og et stærk samfund løfter folk der falder igennem. Disse to holder hinanden oppe, uden at skille sig fra hinanden.

En stærk økonomi skal gavne hverdagen

I sin tale nævnte Formanden for Naalakkersuisut de stigende udgifter som familier også mærker ude i butikkerne. Vi kan her fra landet ikke styre de forhold som har udgangspunkt fra resten af verden. Dog skal vi ikke passivt se til for de konsekvenser det medfører borgerne.

De mindrebemidlede, de ældre, lavindkomstgruppen samt børnefamilier er de første til at føle konsekvenserne. Det kan være nødvendigt at sætte ind med hjælp her og nu. Men vi kan ikke blot sætte lid til disse enkelte initiativer. Priser, lønninger, boligudgifter, udgifter til daginstitutioner og udgifter til befordring skal ses under et. For økonomi er også det der skaber tryghed i familierne.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Vores lands økonomi skal være stærk. Men styrken skal ikke blot være fine tal, men skal gavne borgernes daglige liv. Hvis væksten ikke medfører øget lighed i samfundet, så er man ikke kommet et skridt videre. Vækst skal give børn muligheder, give omsorg for de ældre, give et bedre sundhedsvæsen og skabe flere arbejdspladser i samfundet.

Fisker er stadigvæk det bærende element i vores økonomi. Vi skal sikre at de levende ressourcer bliver udnyttet med forsigtighed til gavn for hele samfundet. Samtidig må vi øge vores indtægter. Turisme, vedvarende energi, råstoffer, lokal fødevareproduktion og små virksomheder skal udvikles.

Iværksætternes ideer skal ikke drukne i bureaukrati. Lokale virksomheder indenfor byggeri, service og udvikling skal i større grad inddrages. Der skal banes vej for erhverv i byger og mindre byer. Udvikling skal ikke koncentreres på få steder.

For Inuit Ataqatigiit er selvforsyning ikke blot et fint ord. Vi skal øge vores fødevareproduktion og skabe vedvarende energi og øge vores viden. Hvis vi skal øge den interne omsætningen i landet, skal der skabes flere arbejdspladser, viden skal udvikles og økonomien skal styrkes så den kan modstå de storme der kommer udefra.

Inuit Ataqatigiit lægger vægt på, at alle der har en vilje selv skal kunne hente vores mad og vand fra havet eller fra landet. Det med at vi skal kunne spise de bær vi selv har plukket, er ikke blot en rettighed, men en del af vores værdier. Hvilke andre folk har sådanne rettigheder? Vi Inuit skal altid udvikle vores egen forsyning af mad og bær.

En stærk økonomi er også en omsorg for vores efterkommere. Derfor skal vi ikke blot juble over populære løfter, men træffe beslutninger med de kommende år i erindring. Vi skal værne om Landskassen, ligesom vi også skal værne om borgernes hverdag – ligesom familiens mor også tager vare om at familien har det som den har behov for, og sikrer at der er reserver i behold for dårligere tider.

Folkeskolen skal løfte alle børn

Inuit Ataqatigiit anser barnet som samfundets vigtigste skat, for barnet vil bringe livet videre.

Vi anser det som en pligt at realisere følgende som skal danne udgangspunkt i børns udvikling:

At barnet får en tryk opvækst, og at vi altid sikrer barnets udvikling. Forældre har altid ansvaret for deres børn, derfor skal samfundet sikre, at alle børn der har brug for hjælp for at løfte deres ansvar, så skal alle disse familier modtage hjælp. Vi lægger vægt på, at barnet har en udviklende kulturelle og sprogligt udviklende omgivelser samt har plads til at kunne udvikle sine evner. Forældrene skal sikre at barnet møder samfundets værdier under sin opvækst, om det er i hjemmet, daginstitutionen eller i skolen. Enhver voksen person har ansvaret for at barnet udvikler sig i tryghed.

Formanden for Naalakkersuisut ko mind på at der skal ske ændringer i folkeskolen. Formanden understregede, at børn har forskellig tilgang til læring, hvor nogle har deres styrker i det boglige, mens andre har deres styrker i håndværksmæssige fag. Inuit Ataqatigiit er enige i dette.

Alle børn har noget at tilbyde. Skolen har pligt til at kunne se disse evner og udvikle dem for at bane vej fore barnets tiltro til sig selv. Skolen skal ikke være et sted hvor man registrerer det som barnet ikke evner. Den skal åbne op for barnets evner.

En stærk skole er en skole hvor læreren har tid til at undervise. Man skal sikre at barnet lærer at læse, regne og får evner til at kunne deltage i samfundet. Vores sprog, kultur og identitet skal være grundlaget for skolen sammen med undervisning der er åben for omverdenen.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Som formanden for Naalakkersuisut nævnte, skal folkeskolen reformeres, hvilket Inuit Ataqatigiit er enig i. Desuagtet mener vi at ændringer i folkeskolen skal ske uden at inddrage de ideer der findes her i disse gange. Vi mener at det er vigtigt at man sammen med dem som foretaget forskning i folkeskolen bliver inddraget i dette arbejde. Der skal man inddrage uddannelsesrådet tæt.

Lærerne skal ikke bebyrdes med mange forskellige opgaver, så de ender med at ikke have tid til at undervise. Samarbejde mellem skole, forældre og kommuner skal styrkes. Det er ikke blot barnet der er genstand for skolen. Barnet har omgivelser i hjemmet, i sin fritid og i samfundet. Man kan kun opnå gode resultater ved at se barnet i sin helhed.

Vi har ansvaret for vores børn. Forældrene sidder med det største ansvar, men man skal hjælpe en familie som har det svært i tide, i stedet for at pege fingre ad dem. Misbrug, vold, psykiske problemer samt manglende tid kan ødelægge en familie indefra. Derfor må kommuner, sundhedsvæsenet, daginstitutioner og skoler samarbejde ved at sætte barnets behov i centrum.

Anbringelser af børn udenfor hjemmene skal være den absolut sidste udvej. Barnet skal ikke udsættes for fare, men hjælpen skal sættes ind tidligere, inden man splitter en familie. Vi skal styrke familierne, og forældrene skal gives mulighed for at kunne løfte deres ansvar.

Barnet er ikke systemets ejendom. Barnet skal ikke forsvinde i mængden af sagsmapper. Børn er levende mennesker som har et håb for fremtiden. Derfor er bevillinger til børn ikke blot en udgift. Man skaber grundlag for ladets fremtid.

Sundhedsvæsenet og vores ældre

Formanden for Naalakkersuisut lægger ikke skjul på det pres som sundhedsvæsenet udsættes for. Personalet arbejder hårdt og ventetiderne er alt, alt for lange. Inuit Ataqatigiit støtter en bred aftale om sundhedsvæsenet. Sundhed kan ikke sikres i en enkelt valgperiode, og målene skal ikke skiftes med en ny Naalakkersuisoq.

Vi har brug for mere personale, men vi skal også sikre fastholdelse af personale. Vilkår i arbejdspladsen, muligheder for bolig, videreuddannelser og lokale karrieremuligheder skal ske med fælles løsninger. Service i byger og yderdistrikter skal udvides med digitale muligheder, uden at overlade mennesket til IT-løsninger.

Inuit Ataqatigiit mener at kræftpatienter skal modtage hurtig behandling. Derfor foreslår vi at man hurtigt sender de patienter man mistænker for at have kræftsygdomme til Rigshospitalet for undersøgelse, hvor man også planlægger den videre behandling. Vi har jo den højeste dødelighed i nordnorden ved kræftsygdomme. Vi finder hurtig indsats som vigtig.

Vi skal sikre at borgere i byder og andre yderdistrikter altid har en mulighed for at kunne have konsultation gennem IT og god koordinering.

Vi skal altid sikre, at familier til vores psykisk syge også modtage betryggende omsorg og behandling.

Ældre

Under talen nævnes at vi altid skal udvise respekt for vores ældre. For Inuit Ataqatigiit har de ældre en vigtig position i samfundet. De ældre besidder erfaring, fortællinger, sprog og viden som skal videreføres. De skal modtage hjælp ved behov, og man skal ikke lukke for dem, når de stadigvæk har mulighed for at deltage i samfundet.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

De ældre skal leve trygt i deres eget hjem i så lang tid som muligt. Hjemmehjælp, sundhedsvæsenets service og passende botilbud skal koordineres. Alderdomshjemmene skal have det personale som de har brug for og tilbyde gode muligheder. At modtage omsorg ved brug af deres eget sprog øger deres tryghed.

Der er for mange ældre som flytter til Danmark. De største begrundelser er vores sundhedsvæsen samt boliger. Derfor mener Inuit Ataqatigiit at vi i takt med at der bliver flere ældre også skal øge byggeri af nye og passende boliger. For det er vigtigt at vi har mangfoldige valgmuligheder af boliger som ældre kan bo i til rimelige priser, ligesom vi bygger boliger til vores studerende, hvorfor vi også skal bygge boliger til vores ældre.

Sammen skal vi forme vores lands fremtid

Forholdene ude i verden er under forandring, og vores land møder større samarbejde landene imellem. Formanden for Naalakkersuisut nævnte at vores land ikke er til salg, at man ikke kan leje vores land og at den ikke skal være genstand for eksperimenter i andre landes magtkampe. Inuit Ataqatigiit støtter denne udmelding fuldt ud.

Kalaallit Nunaat ejes af os der bor i landet. Vores lands fremtid beslutes i vores land. Vi er åbne for samarbejde, og vi møder vores samarbejdspartnere på lige fod. Beslutninger om vores land skal ikke ske uden at sidder ved bordet. Vi er ikke i menuen. Vi sidder ved bordet.

Vi skal arbejde sammen med Danmark, nordiske lande, EU, Canada, USA og andre potentielle samarbejdspartnere. Samarbejdet skal gavne vores lands udvikling, uddannelse, erhverv, forskning samt energiforsyning. Vores inddragelse, vores sprog og befolkningens interesser skal danne grundlaget.

Hvis vi skal øge vores medbestemmelse, er det nødvendigt at vi økonomisk, uddannelsesmæssigt og personligt bliver stærkere. Frihed er ikke noget man bare udråber; frihed er noget man kæmper for hver evig eneste dag. I folkeskolen, i arbejdspladsen, i fiskeriet, i sundhedsvæsenet og den grundfæstes ved at vi som samfund tager ansvar.

Naalakkersuisut peger på at vi i de kommende år skal øge økonomisk ansvarlighed, styrke velfærd og øge handlemuligheder ude i verden. Disse skal danne udgangspunkt. Inuit Ataqatigiit ønsker at understrege at proceduren skal sætte borgerne i centrum. Børn skal ikke tabes, der skal være tryghed blandt de ældre, familier skal modtage tidlig hjælp og øget lighed skal være målestok i samfundets udvikling.

Det er store opgaver og vejen er ikke snorlige. Sammen styrer vi vores skib. Vi skal være fremadskuende, og undervejs skal vi ikke tabe nogen.

Vi som er godt oppe i alderen, blev undervist i at Danmark var den gode kolonist som lagde vægt på lighed blandt kalaallit og danskere. Både i folkeskolen og på uddannelsesinstitutioner blev vi opdraget med danske metoder og danske mål. Sågar at vi ville opnå store resultater hvis vi kunne dansk.

En stærk samfund ser ikke blot fremad. De skuer også bagud. Undervejs i vores historie er familier og personer blevet såret. Juridisk faderløse, bortadoptioner uden samtykke, adskillelse af børn og spiralsagen har stadigvæk indflydelse på vores liv.

Bortviskning fra erindringer er ikke at hele sår. Heling er oprigtighed, lytning og påtage ansvar. Sår heles ikke ved at de bliver dækket til. De ramte og familierne skal have mulighed for behandling, samtaler og at få lettet deres byrder. Heling gør ikke samfundet svagere. Det er vejen til et stærkere samfund.

Ved udredning af spiralsagen begyndte mange smerter som følge af hvordan vi var blevet behandlet at dukke op til overfladen. Tabuerne kunne ikke længere skjules, og disse påførte mange en stor smerte. Barnløshed, undertrykkelse af familiers evne til forplantning, fødselsbegrænsninger – ja, disse påførte folk en

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

stor smerte. Sådanne åbne sår kan ikke heles med erstatning. Inuit Ataqatigiit mener at vi fortsat skal udrede de forhold som vi fandt og finder forkerte. G50, bygdelukninger under G60; hvilke konsekvenser vil de fortsat påføre os? Hvilke konsekvenser har disse påført samfundet? Hvilke konsekvenser har vores 1-årige ophold i Danmark påført samfundet? Lad os der er i live i dag udrede disse, og vende dette til noget positivt. Behandling og heling af sår vil være nødvendige, for vores åbne sår skal ikke arves af den næste generation. Vi skal ikke fortsætte i nedtrykt tilstand. Lad os ikke bukke under for den behandling man har påført os, lad os komme videre. Lad os rejse os som et samfund der ikke kan holdes nede. Og lad os udvikle den vej vi skal tage.

Inuit Ataqatigiit er altid åbne for samarbejde. Vi skal åbent drøfte de forhold som vi er uenige om. Vi skal sammen træffe de beslutninger som vi er enige om. Når beslutninger er blevet truffet, skal vi foretage handlinger som kan mærkes i samfundet.

Vores lands fremtid er ikke blot et ord. Den skal arves af vores børn. Og dette skal bygges med tryghed, lighed, heling og sammenhold som grundlag.

Vi ejer vores land!

Tak